

KADRO DERGİSİNDE ÜÇÜNCÜ YOL SÖYLEMİ

Mehmet İŞİK⁵⁰

Şakir EŞİTTİ⁵¹

ÖZET

Hem dünyada hem de Türkiye’de yeni düzen ve politika arayışlarının oldukça yoğun olduğu bir dönemde, 1929 Ekonomik Buhranının hemen sonrasında yayımlanmaya başlayan Kadro dergisi, Türk fikir hayatına büyük katkılar sağlayan önemli yayın organlarından birisidir. Türk Devrimi’ni açıklamak ve onun ideolojisini savunmak üzere yayın hayatına başlayan dergi, 1932-1934 yılları arasında toplam 36 sayı olarak yayımlanmıştır.

Bu çalışmada, Kadro dergisinde geliştirilen başlıca söylemlerden birisi olan ve 1960’lı yıllarda yaygınlık kazanan “bağımlılık okulu”, “dünya sistemi teorisi”, “üçüncü dünya sosyalizmi” gibi akımlarla büyük benzerlikler taşıyan “Üçüncü Yol” söylemi analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, Kadro dergisinde genelde milli kurtuluş hareketlerine, özelde ise Türk milli kurtuluş hareketine yaslanan oldukça güçlü bir “üçüncü yol” söyleminin geliştirildiği saptanmıştır. Kalkınmacı bir “üçüncü yol” arayışının sonucu olarak geliştirilen bu söylemde, emperyalist/metropol ülkeler ile müstemleke ülkeler arasında var olduğu ifade edilen çatışma, başka bir ifade ile “biz ve onlar” karşıtlığının, merkezi önemde olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye ve Türkiye gibi müstemleke ve yarı müstemleke ülkelerle yani “biz”le; “biz”i yıllardır sömüren emperyalist/metropol ülkeler yani “onlar” arasında doğal bir tezat bulunduğu, bu tezadın ancak sömürge durumundaki ülkelerin, “biz”in, önce siyasi ardından da iktisadi bağımsızlığını kazanmak üzere milli kurtuluş hareketlerine girişmeleri ile mümkün olacağı ifade edilen Kadrocu söylemde, karşıtlıklar oldukça derin ve uzlaşmaz şekilde kurulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kadro Dergisi, Devletçilik, üçüncü yol söylemi, Türk Devrimi, müstemleke, Kemalizm, İnkılâp

---

⁵⁰ Dr., İçişleri Bakanlığı, e-posta: mehmet.isik35@yahoo.com

⁵¹ Yrd. Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, e-posta: sakiresitti@ardahan.edu.tr

THE THIRD WAY DISCOURSE IN KADRO JOURNAL

ABSTRACT

In a time when search for a new order and politics was intense both in Turkey and the World, the Kadro Journal, which had been published just after the Great Depression of 1929, was an important publication which contributed much to Turkish intellectual life. The Journal, the aim of which was to introduce and emit the Turkish Revolution, had totally 36 issues between 1932-34.

In this study, the discourse on "The Third Way", which was mainly used in the Kadro Journal and had great similarities to 1960s' "The World System Theory", "The Third World Socialism" and "The Dependency School", was analyzed. In the analysis, it was found that the Kadro Journal consisted a strong discourse on "The Third Way" which emphasizes national independence movements in general and specifically Turkish National Independence Movement. The discourse that was established in search for a developmental "third way" has a central discussion about the disagreement between the imperialist nations and the colonial nations in other words "us and they". The discourse, which expressed a natural contrast between Turkey and the colonial/semi-colonial nations as Turkey, "we", and the imperialist nations who exploited us for years, "they", established the contrasts, which could be possible if the colonial nations had first political then economic national independence movements, in such a deep and uncompromising way.

Key Words: *Kadro Journal, Statism, the third way discourse, Turkish Revolution, colonial, Kemalism, revolution*

GİRİŞ

Kadro dergisi, Şevket Süreyya Aydemir, İsmail Hüsrev Tökin, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve her ne kadar ismi Kadro üzerine yapılan çalışmaların hepsinde kurucular arasında geçmese de Mehmet Şevki Yazman'dan (Ertan,1994:XIV; Türkeş, 1999:9) –Yazman'ın ilk yazısı Dergi'nin 13. sayısında yayımlanmıştır– oluşan bir grup aydın tarafından 1932-1934 yılları arasında toplam 36 sayı olarak yayımlanmış aylık düşünce dergisidir. Kadro, 23 Ocak 1932'den Aralık 1934'e kadar olan dönemde her ay yayımlanmış (Çetin ve Oğuz, 2011:27-28); Aralık 1934'te ise iki sayı yayımlanarak yayın hayatına son vermiştir.

Kadro'nun ideoloğunun Şevket Süreyya Aydemir olduğu konusunda neredeyse tüm çalışmalar mutabıktır. Kadro'nun imtiyaz sahibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu, yayın müdürü ise Vedat Nedim Tör'dür (İnuğur, 1992:110).

Derginin başyazarı olan Şevket Süreyya Aydemir ve Vedat Nedim Tör “1927 Tevkifatı”⁵²na kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyesidir. Hatta Nedim Tör, 1925-27 döneminde Şefik Hüsnü Değmer’in yurt dışında bulunması nedeniyle parti genel sekreterliği görevini üstlenmiştir. İsmail Hüsrev Tökin ise Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara’da kurulan ve kendisini Marksist olarak tanımlayan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (T.H.İ.F.) adına III. Enternasyonal’in 4. Kongresine katılmıştır (Tunçay, 1978: 276). Burhan Asaf Belge de diğerleri gibi sosyalist hareket içerisinde gelmekte; onun ismine de İstanbul’da, sosyalistler tarafından çıkarılan Aydınlık Dergisi’nde (1925) rastlanmaktadır (Sezgin, 1978: 1). Her ne kadar Dergiyi çıkaran altı yazardan dördünün “1927 Tevkifatı” ile her türlü ilişkileri kesilmişse de, bu kişiler geçmişlerinde doğrudan doğruya Türkiye komünist hareketleriyle ilişkilidir. Mehmet Şevki Yazman da yine Marksist bir geçmişe sahiptir (Yanardağ, 2008: 90).

Görüldüğü üzere Kadro kurucuları içinde yalnızca Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Marksist bir geçmişi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin her ne kadar komünist hareketlerle ilişkileri kesilmişse de daha sonra Kadro’da ortaya koydukları düşüncelerinin Marksizm’den etkilenmediğini söylemek güçtür. Moskova ve Almanya’da eğitim görmüş olmaları, Kadrocuların Marksist ideolojiyle erken tanışmalarını sağlamış ve analizlerinde tarihsel materyalizmi kullanmalarına yol açmıştır (Ertan, 1994: 51). Marksist bir geçmişe sahip olmalarına karşın bu yazarlar, Kadro’daki yazılarında Marksizm’i, Sosyalizmi ya da Komünizmi savunmamışlar hatta kendilerinin bu şekilde görülmesine şiddetle karşı çıkmışlardır. Kadro yazarları tarihsel materyalizmi sadece bilimsel inceleme yöntemi olarak benimsemişler (Kazancı, 2009: 52), analizlerinde tarihsel materyalizmin kavramlarından faydalanmışlardır.

Tüm bu ortak paydalara karşın Kadro’nun ortaya çıkışının katalizörü Kadro’nun ideolojik önderi kabul edilen Şevket Süreyya Aydemir’in, 5 Ocak 1931’de Türk Ocağı salonunda verdiği “**İnkılâp ve Kadro**” konulu konferanstır (Güneş, 2010:36). Şevket Süreyya bu konferansta; Türk İnkılabının bitmediğini, onun yürümekte olduğunu savunarak inkılabın bütün ameli ve fikri unsurlarının tam olduğunu, bunun derinleşip halkın şuurunda

---

⁵² 1927 Tevkifatı, Türkiye Cumhuriyeti’nde gizli faaliyet gösteren Türkiye Komünist Partisi üyelerine karşı 25 Ekim 1927 tarihinde yapılan yaygın tutuklamanın adıdır. Parti Merkez Komite yöneticilerinden Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya Aydemir, gizli faaliyet gösteren partinin belgelerini ve üye listelerini yanlarına alarak emniyet kuvvetlerine teslim olmuş ve partiye büyük bir darbe indirmişlerdir. Teslim olan bu ekip daha sonra Kadro Dergisi hareketini başlatacaktır.

yerleşebilmesi için, bir fikir sistemi içinde derlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Tekeli ve İlkin, 2008: 603). Şevket Süreyya'nın vermiş olduğu bu konferans, özellikle Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) çevrelerinde büyük ilgi uyandırmış ve konferans metni 21 adet basılarak önemli yerlere dağıtılmıştır. Böylece bir fikir akımı için gerekli olan kişiler, uygun ortam ve bu akımın dayanacağı temel fikirler çok net bir biçimde ortaya çıkmış ve kısa bir süre sonra bu fikirleri kitlelere yaymayı amaçlayan Kadro⁵³ yayın hayatına başlamıştır.

Şevket Süreyya başlangıçta yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamayınca derginin imtiyaz sahipliğini Yakup Kadri'ye teklif etmiş, o da bu teklifi kabul ederek, kısa sürede konuyu Mustafa Kemal ile görüşmüş ve "*Milli mücadelenin ruhunu izah edebilmek için*" bir dergi çıkarmak istediğini söyleyerek gerekli izni almıştır (Demirci, 2006: 41). Bu süreçte Yakup Kadri dergiye meşruiyet kazandıran bir paratoner işlevi görmüş, 36 sayı çıkan derginin her sayısı onun evinde tartışılarak hazırlanmıştır (Tekeli ve İlkin, 2008: 604).

Kadro'nun yayın hayatına başladığı tarihlerde, Türkiye de diğer ülkeler gibi 1929 Dünya Buhranının yaralarını sarmaya çalışmaktadır. Teşviki Sanayi Kanunu istenen amaçlara ulaşamamış, ekonomide istenen gelişme sağlanamamıştır. Dünyanın her tarafında Keynezyan ekonomi politikaları yükseliştir. Serbest Cumhuriyet fırkası kısa süre önce kendisini kapatmış, liberal ekonomik politikalara duyulan güven sarsılmış ve bu ortamda 1930 yılında Ekonomi Bakanlığına getirilen Mustafa Şeref (Özkan) Bey'in uygulamaya koyduğu devletçi ekonomi modeli, ticaret burjuvazisinin yoğun eleştirileri ile karşılaşmıştır (Kuruç, 1987: 98-102). Bu noktada iktidar, bu eleştirilerin cevaplanmasında bir yayın organının oldukça yararlı olacağını değerlendirerek ilk etapta derginin çıkmasını desteklemiş ve hatta devlet kurumları dergiye abone yapılmak suretiyle dergi teşvik edilmiştir (Ertan, 1994: 63). Ancak 1932 yılı sonlarında Mustafa Şeref Bey ekonomi bakanlığından ayrılmış ve yerine geçen Mahmut Celal (Bayar) Bey devletçi politikaları yumuşatarak eleştirilerin zayıflamasını sağlamıştır. Böylece 1934 yılına gelindiğinde Kadro'nun desteklenmesi için bir neden kalmamış ve Kadro, Mustafa Kemal'in de desteğini kaybetmesinin ardından 1934 yılı Aralık ayında "kendi isteğiyle" (Türkeş, 2001: 476) yayın hayatına son vermiştir.

Kadro, 1934 yılında yayın hayatına veda etmekle birlikte Türk Devrimi'ne getirdiği yorumla ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki model arayışına önerdiği alternatifle, siyasal tarihimizdeki dikkatleri üzerine çeken en önemli oluşumlardan birisi (Yanardağ, 2008: 25) olmuş, Türk düşün hayatı üzerinde önemli izler bırakmıştır. Tekeli ve İlkin'e (2003) göre Kadro, Cumhuriyet'in

---

⁵³ Kadro dergisinin açık künyesi şu şekildedir: Kadro Müessisleri: *Yakup Kadri, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, İsmail Hüsrev, Burhan Asaf*. İdare Merkezi: Ankara. Adresi: *Kadro-Posta Kutusu 62 Ankara*.

gelişme çizgisinde doğrudan önemli bir değişme yapmamakla birlikte düşün hayatımız bakımından uzun yıllar üzerinde konuşulacak bir deneyim gerçekleştirerek, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve iktisadi tarih yazıcılarının ilgisini çekmiştir. Savundukları görüşlerin yanı sıra, dergiyi çıkaranların büyük kısmının daha önce TKP üyesi olmasının da etkisiyle, onu sosyalist-materyalist bir akım olarak değerlendirenler bulunduğu gibi, daha sonra problemli bir şekilde partiden koştukları için Kadrocuların "dönek" ve "hain" olduklarını ileri sürenler de vardır. Kadroculuğu faşizmden etkilenmiş bir akım (bkz. Caretto, 1985) ya da özgün bir gelişme ideolojisi ve "Üç Dünyacı" düşüncelerin habercisi olarak görenlerin sayısı da az değildir (Yanardağ, 2008:26). Kadro'nun bu denli ilgi çekmesinde, iç disiplini yüksek, özgünlük iddiası taşıyan bir hareket olması kadar, elitlerin iktidar olmadan etkileme özelemlerine hitap etmesinin de etkisi olmuştur.

Yapılan literatür taramasına göre, mevcut çalışmaların Kadro hareketi üzerine yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Kadro dergisini analiz eden çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Genel olarak Kadro dergisi üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaya en yakın olanlarından birinin B. Sina Gürel'in, "*Kadro Hareketi: III. Yol Söylemleri; Ulusçu Sol Yaklaşım*" başlıklı makalesi olduğu görülmektedir. Makale, benzer bir başlık ve yaklaşımla hazırlanmakla birlikte konuya daha genel bir çerçeveden yaklaşması ve derginin söyleminden çok "ulusçu sol yaklaşım" üzerine eğilmesi yönüyle bu çalışmadan farklıdır. Çalışmamız odak noktasına dergi söylemini yerleştirmesi sebebiyle hem söz konusu çalışmadan hem de daha önce yapılan diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu bilgiler ışığında, çalışmada öncelikle kadro dergisinin söylemi üzerinde durulacak, ardından kadrocu söylemin önemli argümanlarından biri olan üçüncü yol söylemi irdelenecek, kalkınmacı üçüncü yol arayışı sonucu geliştirilen bu söylemde, emperyalist/metropol ülkeler ile müstemleke/sömürge ülkeler arasında var olduğu iddia edilen çatışma, diğer bir ifade ile "biz ve onlar karşıtlığı" üzerinde durulacaktır.

Genel Anlamıyla Kadro Dergisinin Söylemi

Birinci vazifesini "*Türk inkılâbını, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek*" olarak ifade eden Kadro dergisi, kendisini "*her adımda biraz daha yayılan ve biraz daha derinleşen bu Cumhuriyet davasının, bu yeni fütihat yollarında da kayıtsız, şartsız mücadele organı*" (Kadro, Ekim 1933:7) olarak tanımlamış ve ilk sayısında çıkış amacını şu şekilde ifade etmiştir:

"Hülâsa; Cihanın bin bir çeşit hadisata gebe olan bugünkü esrarengiz gidişi içinde, mukadderatını kendi inkılâbının mukadderatına bağlayan inkılâp neslimizin muhtaç olduğu inkılâp şevkini her zaman uyanık tutmak ve inkılâbımızın bir bakışta idrakimizi durdurur gibi görünen coşkun ve mürekkep

*cereyanına daima hâkim kılâbilmek için, onun prensiplerini hududu muayyen kriteriyumlar şeklinde **bilmeye, benimsemeye ve benimsetmeye** mecburuz. KADRO, BUNUN İÇİN ÇIKIYOR.” (Kadro, Ocak 1932: 1).*

Başta ekonomi ve siyasal sistemler olmak üzere sayfalarında pek çok konuya yer ayıran Kadro dergisinin söyleminde ilk dikkat çeken özellik; derginin gerek üslup, gerekse de kullandığı dil bağlamında halktan ziyade eğitim seviyesi yüksek kesimlere; başka bir ifade ile iktidardaki elit kesime hitap etmesidir. Kullanılan akademik dil eğitim durumu düşük kitlelerin anlamasına imkân vermeyecek ölçüde bilimsel ve ağırdır. Bu ağır dil sebebiyle geniş halk kitlelerine ulaşamamış ve tirajı 3.000’i aşmamıştır (Alemdar, 1978: 23). Bu sebeple kapatılması halk nezdinde bir anlam ifade etmemekle birlikte, entelektüel çevredeki etkileri günümüze kadar devam etmiştir. Özellikle 1960’lı yıllarda güç kazanan Yön Hareketi ve Yön Dergisi üzerindeki etkisi birçok akademisyen tarafından dile getirilmektedir (Örmeci, 2011; Özdemir, 1986; Türkes, 1998; Yanardağ, 2008). Kanaatimizce bugünkü ulusalcı söylemin beslendiği en önemli kaynaklardan birisi de yine Kadro dergisidir.

Kendisini “*bir inkılâp mecmuası*” (Kadro, Haziran 1933:3) olarak tanımlayan Kadro, geniş halk kitlelerine ulaşmayı amaçlayan bir dergiden çok, halkı yönlendireceği düşünülen dar bir gruba hitap eden seçkin bir dergi olarak çıkmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Şevket Süreyya, Kadro’yu kısaca, belli (Kadrocu) ideoloji temelinde bir araya gelmiş, iyinin de iyisi olanlardan oluşan, halkı yönetecek dar bir grup olarak tanımlamıştır. İnkılâp ve Kadro kitabında açıklanan bu anlayış, Kadro dergilerinde de yansımaları bulmuş, “Kadro” sosyoekonomik her alanda belirleyici ve düzenleyici aktör olarak analizlerin merkezine yerleşmiştir (İlhan, 2011: 26-27). Kısacası Kadro dergisi, ideolojisini benimseyebileceği düşünülen dar bir seçkin grubunu hedef kitle olarak seçmiş ve bu hedef kitleye uygun bir yayıncılık yapmıştır. Kullandığı dil ve söylem bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Çıkış amacını inkılâbı benimsetmek olarak ifade eden Kadro dergisi, topluma rehberlik edecek aydın kadronun en önemli ve acil görevinin Türk İnkılâbının izahı ve gelecek nesillere nakli olduğunu belirterek onlara önemli görevler yüklemiştir. Bu durum derginin söylemine aşağıdaki gibi yansımıştır:

*“Gerek millî mahiyeti gerek beynelmilel şumul ve tesirleri itibariyle, tarihin en manalı hareketlerinden biri olan **inkılâbımızın**, zatinde mündemiç bu ileri fikir ve prensip unsurlarını, şimdi inkılâbın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde **izah işi**, bugünkü **Türk inkılâp münevverliğine** düşen vazifelerin **en acil ve en şerefli**sidir (Kadro, Ocak 1932:1).*

“İnkılapları daima kahramanlar yapar, idealistler yaşatır, fakat işadamları yer, bitirir... Bir defa daha inandım ki, inkılabımızın ideolojik

unsurlarını, işadamlarının her türlü menfaat spekülasyonlarından münezze ve her türlü tagayyürden salim bir şekilde işlemek ve **inkılabımızın hatıralarını** yarına bütün asaleti ve kutsiyetiyle **nakletmek vazifesi** bugünkü **Türk münevverinin** en mühim inkılap vazifelerinden biridir” (Aydemir, 1934e:5-6)

“Devlet milli kurtuluş hareketinin objektif seyri içinde kendisine düşen bu geniş organizatörlük ve işlevcilik rolünü, bittabi ve ancak bu yeni devlet tipinin icap ettirdiği geniş ve uzman bir iş kuvvetinin, **bir fikir ve fen teknisyenleri ordusunun** disiplin altına alınmış heyecan ve uzmanlığı ile başarabilir. Bu geniş iş kuvveti bu fen ve fikir teknisyenleri ordusu milletin sinesinden, milli inkılâbın bütün prensiplerini kendine ahlak edinmiş bir **inkılap kadrosunun** şuurlu ve feragatli **rehberliği** altında süratle doğacaktır” (Belge, Eylül 1932: 20).

“Türk inkılâbının unsurları, ideoloji şeklinde tedvin edilmiş değildir. Bu **Türk inkılâp münevverliğine** düşen vazifelerin **en acil** ve **en şerefli**sidir. Her biri kıymetli ve orijinal olan bu fikir ve nazariye unsurları izah edildikçe bu esaslar inkılâp nesli için kriterler olacak, **yeni** ve **standartlaşmış inkılâpçı tip** böyle doğacaktır. Dünyayı telakki tarzı bu tipler sayesinde mümkün olacaktır; Kadro bunun için çıkmaktadır” (Kadro, 1933: 9).

Ayrıca Kadrocular, temel yaklaşım olarak tarihsel materyalizmi benimsediklerinden yazılarında sıklıkla tarihsel materyalizmin kavramlarına başvurmuşlar; bunun sonucunda okuyucularına da herkesin anlayamayacağı bir dille seslenmişlerdir. İnkılapla kurulan ilişkinin, soyutluk derecesi yüksek kavramlarla ve evrensellik iddiası taşıyarak kurulması (Tekeli ve İlkin, 2003:420-421) anlaşılmayı zorlaştıran bir diğer nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadro dergisinde dikkat çeken ikinci önemli özellik, CHF yöneticilerini rahatsız etmemek için çok dikkatli bir dil kullanılmış olmasıdır. Dergi, varlığını sürdürme stratejisinin temel öğelerinden birisi olarak parti konusunda suskun kalmayı benimsemiş (Tekeli ve İlkin, 2003:149), buna uygun olarak da parti yöneticileri ve milletvekillerine ilişkin yazılar yayımlamamayı tercih ederek günlük tartışmalardan uzak durmuştur. Bu strateji ile uyumlu olarak eleştiri ve muhalefet tutumundan çok, iktidarı etkilemeye ve giderek yönlendirmeye çalışmıştır. Türk Devrimi'nin önder kadrosunun geliştirdiği resmi ideolojiyle çelişmemeye özen gösteren dergi, yaptığı çalışmalarla bu devrimi yorumlama ve ona teorik bir temel oluşturma amacını gütmüştür (Yanardağ, 2008: 27).

Kadro dergisi, siyasal alandaki tartışmalardan uzak durmakla birlikte fikri alanda tartışmalara girmekten çekinmemiş, derginin “Polemik” başlıklı bölümünde dönemin Hilmi Ziya Ülken gibi ünlü isimlerine yönelik çeşitli eleştiriler yayımlanmıştır. Ayrıca Kadro, sadece iktidar yanlısı yayınlar yapmamış, Kadro yazarları zaman zaman sisteme sert eleştiriler getiren yazılar da yayımlamışlardır. Örneğin Yakup Kadri gibi iktidara ve Mustafa

Kemal'e yakın bir kişinin 10. sayıda yayımlanan "Ankara, Moskova, Roma", başlıklı yazısında dile getirdiği inkılâpların halkın hayatını değiştirmedini, uygulanmadığını, inkılâpçıların bazılarının sadece yasaların çıkmasıyla yetinerek halka nüfuz etmeyi düşünmediğini dile getiren eleştiriler oldukça çarpıcıdır:

*"Türk inkılâpçıları lüzumundan fazla iyimserdirler. Bunlar arasında birçokları hükümetin bilmem kaç yıl evvel verdiği bir kararın veya meclisten çıkmış bilmem hangi kanunun hayatta bir tatbik ve tahakkuk sahası bulduğuna kanidir. Hâlbuki bugün inkılâbımızın bu onuncu yılında, **hile-i şer'iyesiz şapka ve kasket giyenler, kanunu medeniye göre evlenip boşananlar ve yeni harflerle yazıp okuyanlar bütün Türkiye'de on bin kişiyi geçmez. Bütün Anadolu kasabalarında, Ankara'nın, İzmir'in ve İstanbul'un bütün kenar mahallelerinde kadınlar sımsıkı kapalıdır. Kocalarına şeriatça bağlıdır.**" (Karaosmanoğlu, 1932: 40-43).*

Derginin iktidarı rahatsız etmeme stratejisi ile uyumlu olarak geliştirilen diğer bir söylem de "Türkiye'de inkılâbın yürümekte olduğu" söylemi; başka bir ifade ile *ilerleme* söylemidir. Bu söylem, inkılâbı yapan mevcut iktidarın kendisi olduğu için derginin iktidar tarafından kolayca dışlanmasının önüne geçmiştir. Ayrıca bu yolla Türkiye'nin köklü bir değişim içerisinde olduğu, bu değişimin halen tamamlanmadığı ve değişim ihtiyacının halen sürdüğü görüşü savunulabilmiş; dolayısıyla da derginin eleştirel bir konum elde etmesine olanak sağlanmıştır. Değişimin her zaman iyiye doğru olacağı, modernleşme düşüncesine dayanan ilerleme söylemini benimsemiş olan Kadro yazarları, Türkiye'nin bir İnkılâp içerisinde olduğunu ve bu inkılâbın halen devam ettiğini ve durdurulamayacağını savunmuşlardır:

*"Türkiye, bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp **durmadı...** (Kadro, Ocak 1932: 1).*

*"İnkılâp yapan ve bir inkılâp içinde yaşayan cemiyet durgun bir cemiyet değildir. İnkılâp nizamında cemiyet kül halinde hareket halindedir. İşte şimdi **Türkiye böyle bir inkılâp içindedir. Türk cemiyetinin bünyesi kül halinde bir istihale yaşıyor. Geri teknikten ileri tekniğe geri cemiyet müesseselerinden ileri cemiyet müesseselerine doğru, her gün biraz daha derinleşen sert bir cidal hiç durmadan yürüyor** (Aydemir, 1932b: 5).*

Türk milletinin yapısı, on dokuzuncu asrın hatalı ve yanlış hesaplı plânlarına göre değil, yirminci asrın şuurumuza akseden kaidelerine göre genç ve zinde yükselmektedir... İnkılâp yürüyor. (Kadro, Temmuz 1932: 4)

Kadroculara göre ilerlemekte olan Türk İnkılâbının duracağını sananlar yanılmaktadır. Burhan Asaf ve Şevket Süreyya, inkılâbın ilerlemeye devam edeceğini ve diğer ülkelere de örnek olacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“İnkılâbın biteceğini sananlar, ne zaman bitecek diye her zaman soranlar vardır ancak **inkılâp bitmeyecektir**. İnkılâbımızın sesi hem içeri hem de dışarıda duyulmak mecburiyetindedir. İnkılâp yapan Moskova ve Roma dünya namına konuşmaktadır. Ancak milli kurtuluş inkılâbı yapan Türkiye, dünya namına konuşmamaktadır. Türk inkılâbı, finans emperyalizmine teslim olan **milletlere örnek olmalıdır**. Moskova, ülkesi dışındaki sınıf kavgaları ve işçi sınıfı ile ilgilenmekte ve dışarıda kendisine destek bulmaktadır. Roma ise on yıl içinde dünyanın faşizme kayacağını dile getirmektedir. Türkiye ise milyonların davasını milyonlara işittirmek davasında tereddüt etmektedir. Türk inkılâbı, **Orta Afrika’dan Uzak Şarka, Orta Avrupa’dan yukarı Avrupa’ya dünyayı kucaklamakta**, tarih içinde mevki ve dünya çapında öneme sahiptir ve bu inkâr edilemez. Bu konu iki senedir fikri olarak da işlenmektedir” (Belge, 1932a: 33).

“Arkadaşlar! Ara sıra **inkılâbın bittiğinden** ve her işin artık tâbii seyrine bırakılması lâzım geldiğinden bahsedenlere tesadüf olunur. Bu görüş tembel, yorgun ve cesaretsiz ruhların görüşüdür. Biz, kaybettiğimiz zamanları – bizi beklemek niyetini izhar etmeksizin – süratle ilerleyen başka milletlerin peşinden tabii diye tavsif olunan mecrada salına salına yürümekle kazanamayız!... Cihanda inkılâp devam ediyor ve **Türkiye’de inkılâp bitmemiştir!**” (Aydemir, 1932d:6-7).

Kadro dergisinde dikkat çeken üçüncü önemli özellik, dış dünyayla yakından ilişkili bir söylemin geliştirilmiş olmasıdır. Derginin hemen her sayısında Avrupa ülkeleri, Amerika, Uzakdoğu, Japonya, Çin, Hindistan, İran vb. ülkelere ilişkin ekonomik ve siyasi analizler yayımlanmıştır. Bu bağlamda, dış dünyada olup bitenleri olanakları ölçüsünde izlemeye çalışması, Kadro’yu o zamana kadarki dergilerden ayıran en önemli özelliklerden birisidir. Bunda, yazarlarının iyi seviyede lisan bilmesinin, yurtdışında eğitim almasının, milli kurtuluş hareketlerine büyük ilgi duymasının ve dış dünyayla yakın ilişkilerinin etkisi büyüktür. Derginin ve yazarlarının dış dünyaya olan geniş ilgileri, üçüncü yolcu söyleminin geliştirilmesine önemli katkılar sağlamış ve bu söylemi güçlendirmiştir.

Kadro Dergisinin Üçüncü Yol Söylemi

Üçüncü yol kavramı, 20. yüzyıl başlarında modern Avrupa ideolojilerin krizi sebebiyle sosyalizm ve kapitalizme alternatif bir orta yol bulma çabaları sonucunda ortaya çıkmış ve iki savaş arası dönemde (1918-1938) güç kazanmıştır. Üretim araçlarının millileştirilmesini nihai hedef olarak gören ve burjuva sınıfı ile çatışarak kazanım elde etmeyi savunan sosyalizmi ve insan emeğinin sömürüsü üzerine kurulu kapitalizmi reddederek farklı ekonomik/siyasi sistemleri savunan siyasal hareketler, üçüncü yolcu olarak isimlendirilmiştir (Bastow and Martin, 2003). Genel anlamıyla çatışma yerine

demokratik zeminde mücadeleyi ya da dayanışmayı savunan bu hareketlerin en bilinen teorisyeni Antony Giddens, üçüncü yol düşüncesinin kapitalizmin alternatifinin olmadığı bir dünyada sosyal demokrasinin dayanak noktasını oluşturması amacıyla ortaya çıktığını ifade etmektedir (Giddens, 2000:34). Bu anlamıyla Kemalizmi, Kapitalizm ve Sosyalizm dışında, onlara alternatif evrensel nitelikli bir yol olarak sistemleştirmeye çabalayan Kadro dergisinde savunulan ekonomik ve/veya siyasal düşünceler, Harris (2002), Kedourie (2012), Yanardağ (2008) kavramsallaştırmasından hareketle "Üçüncü Yol" olarak ifade edilmiştir.

Yanardağ'a göre (2008: 27, 157). Kadroculuk, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki bir "üçüncü yol" arayışının ideolojisidir. Kapitalizmin bir kurtuluş olmadığını bildikleri gibi Türkiye koşullarında sosyalizmin de olanaksızlığına da inanan Kadrocular, Mustafa Kemal'e "sosyalizm ve kapitalizm dışında bir yol önermek istemişler" ve bu yolun teorisini yapmışlardır. Başka bir ifadeyle kapitalizm ve sosyalizm dışında bir seçenek arayışına girerek, geliştirdikleri tezlerini dünyaya "üçüncü yol" olarak sunmuşlardır. Savunulan bu görüşlerin herhangi bir sınıfın ya da ülkenin değil; genel iyinin, diğer bir ifadeyle genel olarak tüm insanlığın çıkarına olduğunun ileri sürülmüş olması ise üçüncü dünyacı görüşlerle paralellik taşımaktadır (Davison ve Parla, 2004: 10).

Daha önce de belirtildiği gibi Kadro, 1929 Ekonomik Buhranından hemen sonra buhranın etkilerinin devam ettiği bir dönemde yayımlanmaya başlamıştır. Söz konusu dönemde hem dünyada hem de Türkiye'de yeni düzen ve politika arayışları oldukça yoğundur. Kadroculara göre bu buhran ortamında dünya nizamı yeniden kurulmakta, müstemlekeciliğe dayalı emperyalist düzen tasfiye olmaktadır:

*"Buhran'ın objektif mevzuu, **müstemlekeciliğin**, bütün manevî ve maddî mevzuatı ile beraber **yıkılması** ve bir tarafta yirminci asır şartları içinde yaşayan ileri; fakat istismarcı milletler ve bir tarafta da tarihin her hangi geri bir asrını yaşayan geri ve istismar olunan milletler tecviz eden **haksız ve adaletsiz bir cihan nizamının tasfiyesidir**. Bunun yerine gelecek olan hem insanlık hem de milletler için ileri nizam, müstakil ve hür milletlerin tezatsız iktisadi cüzütamlar halinde ve müsavi şartlar dâhilinde karşılaşacakları nizam olacaktır. (Belge, 1932b:31).*

"Bugün artık Avrupa'nın siyasî ve iktisadî kudreti gibi, en bariz Fransız ihtilâlinde beri bütün cihana yaydığı cemiyet görüşü de taarruza uğramış ve sarsılmaya başlamıştır. Ve düne kadar Avrupa'nın fikrî tahakkümüne boyun eğen geri memleketlerin yeni yetişen nesilleri bir taraftan Avrupa'nın siyasî ve iktisadî hükümlerine karşı diğer taraftan da bu hükümlerinin üstünde yaşayan fikrî hegemonyasına karşı tam bir mücadeleye girişmişlerdir. Yeni nesillerin bu mücadelesi iki taraflı bir mücadele olacaktır. Bir taraftan bu mücadele, çünkü

müstemeleke ve yarı müstemlekelerin yeni doğan inkılâpçı nesli ile **dünün taarruz edilemez sanılan Avrupalı efendileri** arasında cereyan edecektir. Diğer taraftan da aynı nesil, bizzat kendi kanından olan, fakat bütün fikrî nesci Avrupa'nın her sahada üstünlüğünü mutlak ve cemiyet hükümlerini aynen hakikat saymaya alışan eski münevver nesle karşı bir şahsiyetleşme mücadelesi yapacaktır (Aydemir, 1934: 44).

Kadroya göre Cihan Savaşı sonrasında dünyanın ekonomik dengesinin bozulması sonucu ortaya çıkan 1929 Buhranı, "alelade ve geçici" bir olay değildir. Bu yüzden de Türkiye ve Türkiye gibi henüz sanayileşmemiş ülkeler için yeni fırsatlar sunmaktadır:

"...İşte, bunun için iddia edilebilir ki, mevcut buhran, kapitalist bünyenin kendine has olan inkışaf seyrinde vücut bulmuş **ritmik** ve **periyodik** bir **duraklama**, yani bir **alelade** ve **geçici buhran değil**, kapitalist bünyenin çözülmesinden kuvvet alan onun için **ricî** ve **reaksiyonel**, fakat bizler için ileri ve inkılâbî bir bünye tahavvülü safhasıdır. Bu görüş, Türk inkılâbının görüşü olduğu gibi, aynı zamanda, bütün bizim gibi milletlerin gözlerini açacak, gayretlerini istikametlendirecek ve şuurlandıracak yeni ve orijinal bir hâdisedir." (Kadro, Ocak 1932: 16).

"Dünya konjonktürünün **ritmik** hareketi (ekspansiyon, prosperite, buhran, depresyon safhaları) normal seyrine girmekten çok uzaktır. Esasen böyle bir ihtimal de yoktur. Buhran yeni yeni ihtilatlar tevlit ederek mütemediyen derinleşiyor: **Kapitalizm tarihinde görülmemiş bir devir**" (Tökin, 1932a:18).

Bu tarihi dönüm notasında milli kurtuluş savaşını gerçekleştiren Türkiye'nin bir ilk olduğunu ve yenedünya nizamının oluşmasında diğer ülkelere öncü olması gerektiğini ileri süren Kadrocular, bu öncü rolü oynayabilmek için önlerinde taklit edebilecekleri bir örnek olmadığını ifade ederek, Kapitalizme ve Sosyalizme alternatif üçüncü bir yol, bir sistem önermişlerdir. "Müstemele İktisadiyatından, Millet İktisadiyatına Geçiş" olarak isimlendirdikleri bu sistemin, Türk İnkılâbı tarafından yaratıldığını ve dünyaya örnek olacağını ileri süren kadroculara göre, önerilen bu yol öylesine özgün bir yoldur ki; sadece Türkiye'yi değil, onu izleyen müstemleke memleketlerini de bağımsızlıklarına kavuşturacaktır:

"Tarih **müstemele iktisadiyatından millet iktisadiyatına geçmenin ilk örneğini Türkiye'den**, millî kurtuluş hareketinin ileri mümessilinden bekliyor. Onun için, çizeceğimiz iktisat riyasetinin tarihte bir numunesini arayanlara, önceden haber verelim ki, aradıklarını bulamayacaklardır. Türkiye'nin iktisat riyaseti de "**Yeni**" ve "**orijinal**" olmak mecburiyetindedir. Klasik yollar bizi istediğimiz hedeflere götürmezler. **Türkiye, kendi yolunu kendi bulacaktır.**" (Tör, 1932a: 5).

“Kadro’nun cehti, **yalnız Türk inkılâbının değil**, muasır iktisat nizamı içinde herhangi bir suretle **iktisaden tâbî vaziyette bulunan bütün memleketlerdeki** millî kurtuluş mücadelelerinin, cihanın bugünkü seyri ve yarınki mukadderatı için pek ziyade haizi tesir olan mana ve ehemmiyetlerini tebarüz ettirmektir. Bu itibarla ‘Kadro’nun izaha çalıştığı ve müdafaa ettiği prensipler, yalnız millî inkılâbımızın değil, âlemin bugünkü nizamından mustarip bulunan ve kaydüşartsız istiklâlleri, cihanın bugünkü iktisat münasebetlerinin esasından değişmesine vabeste olan **bütün millî istiklâl mücadelelerinin, âdeta müşterek prensipleridir**” (Aydemir, 1932c: 48).

“Türk inkılâbının bir şahsiyeti vardır. İnkılâbımız, bu şahsiliğini, **tarihte oynadığı rolün eşsizliğinden alıyor**: Cihanda müstemlekeci ve müstemleke milletler tezadının tasfiyesi çağını Türk inkılâbı açmıştır. O halde İnkılâp Türkiye’sinin Devleti, ne Fransız inkılâbının doğurduğu bir Burjuva Devleti, ne de komünist inkılâbının kurduğu bir Proletarya Devleti olabilir. Yeni Türk Devleti, **geri teknikli bir yarı sömürge milletinin, millet olarak hem iktisaden, hem siyaseten kurtuluşu davasının tarihte ilk mümessilidir**” (Tör, Mart 1933: 20).

Bu üçüncü yol bulma ya da yeni bir nizam yaratma ülküsü, hem nesnel şartların zorunlu bir sonucu hem de Türk milleti için bir görevdir:

“Türkiye için millî kurtuluş davasının **rehber ve öncü millet olmak, başkaları için olduğu gibi özenti ve ekleme bir sıfat değildir**. Türkiye’nin millî kurtuluş davasına ait cihanı görüş tarzını bütün felsefi, içtimai, iktisadi ve siyasi unsurları ile beraber bir kül halinde cihana vermesi **Türk inkılâbının aslında ve ashyetinde yatan bir keyfiyettir...** Binaenaleyh Almanya gibi memleketler için müstaar olan **rehberlik vasfı**, bizim için **tarihin alnımıza koyduğu bir çelenktir**. (Belge, 1933: 42).

“Kaldı ki, Türk İnkılâbı yalnız Türk sınırları içinin mahalli hadisesi değil, siyasi ve iktisadi hakları takyit olunmuş **bütün mustarip milletlerin ve bütün millî kurtuluş hareketlerinin de örneği ve öncüsüdür...** Türk münevveri! Millî inkılâp cephesinde ve bütün millî kurtuluş hareketlerinin örneklik ve öncülük vazifesinde yerini al!” (Kadro, Ocak 1934:4).

“Tarihin her devrinde bir yeni insani vazife ile bu tarihin yerine müdahale eden ve ona istikamet veren Türk milleti, yeni devrin bu büyük ve çetin **örnek olma davasını** da şüphe etmeyelim ki, bütün tarihi kayıt ve şartları ile tam olarak başaracaktır” (Aydemir, Mayıs 1934a:14).

“Bir müstemleke iktisadiyatından bir millet iktisadiyatı yaratmak işi karşısında **tarihte ilk defa** olarak Türk milleti kalıyor. Bu işi başarmak... İşte yeni Türk devletinin **tarihî misyonu**”(Tör, 1932:9)

Kadro’ya göre İstiklal savaşı vermek, müstemlekelikten kurtulmak için tek başına yeterli değildir. Emperyalist ülkeler müstemlekelerinden kolay kolay vazgeçmeyecekler, bu ülkeler bağımsızlıklarına kavuşsa bile sömürü

düzeninin devamı için yeni tedbirler geliştireceklerdir. Dolayısıyla emperyalist ülkeler ile bu ülkelerin müstemlekesi ve yarı müstemlekesi durumundaki ülkeler arasındaki çelişki, ancak ulusal kurtuluş savaşlarını başarıyla sonuçlandıran ülkelerde bağımsız ekonomilerin kurulması ile çözümlenecektir. Bu yüzden İstiklal savaşını mutlaka bir ekonomik savaş izlemelidir. Kadrocu ifade ile “*Dumlupınar harbinin bittiği yerde yeni Dumlupınarlar*” başlamıştır:

“...Çünkü bu memleketler, eğer milli istiklâllerini tamamen kazanmak istiyorlarsa, her şeyden evvel kendilerini **yabancıların malî ve iktisadî bağlarından** kurtarmak mecburiyetindedirler” (Aydemir, 1932b:8-9).

“**Dumlupınar harbinin bittiği yerde yeni Dumlupınarlar başladı!** Vatandaş! Sen şimdi de bütün cephelerde mücadele içindesin! Bu mücadele, yurdumuzun siyaseten olduğu kadar iktisaden de yüksek bir cüz tam oluşuna kadar sürecektir! (Kadro, Ağustos 1933:1).

“Görüyoruz ki, milli Kurtuluş cidalı iktisadi sahada bütün şiddeti ile devam ediyor. Ve bu cidal, **Dumlupınar’da** hasına oluyor. Türkiye, iktisadi zaferlerini istismar edemezse, emperyalizmin kucağına düşebilir ” (Tör, Ocak 1932: 9).

“Fakat şimdi biz, tarihimizde yüz kızartacak birtakım esaret hikâyelerinden başka bir şey olmayan ve istiklâl bahse mevzu olduğu zaman gençliğinin kanı, bir alevden su gibi değil de, bir sarı irin gibi pıhtılaşan milletlere **Dumlupınar günümüzü bir misal gibi** veriyoruz. Ya **müstemleke** sokaklarının vebalı havası ya bataklık kokulu mabetlerin gülünç putları önünde, insanlığından geçen milyonların, artık, mefkûreleri için bir asil müttekâları (dayanak) vardır” (Kadro, Ağustos 1932: 5).

Bu noktada Kadrocular, Marksizm’in sınıf çatışması anlayışının yerine, emperyalist ülkelerle sömürülen ülkeler arasında var olduğunu ifade ettikleri çatışmayı koymuşlardır. Böylece Kadrocu söylemde, sınıf çatışması yerini emperyalist/metropol ülkeler ile müstemleke ülkeler arasındaki çatışma almış ve dünyada, müstemlekecilğe karşı verilen ilk savaş kabul edilen Türk Milli Kurtuluş Savaşı merkezi bir önem kazanmıştır.

“Millî kurtuluş hareketleri, tarihî orijinleri itibariyle beynelmil bir tarzda, yani **müstemlekeci memleketlerle, müstemlekeler ve yarı müstemlekeler** arasındaki **iktisadî ve siyasî tezdadın** birer neticesidir” (Aydemir, 1932a: 6).

“Millî kurtuluş hareketlerinin **tam ve hakikî mümessili** Türkiye’dir. Bir taraftan muasır nizamın en şamil tezdadı olan müstemleke şartlarına, diğer taraftan bu tezdadın dâhilde mümessil ve müdafii olan müesseselere ve kaidelere karşı milletin filen ve müsellâhan kıyâmı ilk defa Türkiye’de görüldü... Türk inkılâbı, yalnız millî tarihimizin değil, **bütün beşer tarihinin en nadir, en şamil**

ve **en mânalı** hareketlerinden biridir... Türk milleti, şimdi de kendi millî kurtuluş hareketi ile cihanın sayısız insan kütlelerine **yeni bir yol çizmekte** ve **yeni bir istikamet** vermektedir. (Aydemir, 1932a: 11-12).

"Hâlbuki harp sonrasının daha ilk saatlerinden itibaren **üçüncü kuvvet**, Anadolu yaylalarından Akdeniz kıyılarına doğru inen ceza kasırgaları arasında doğmuştu. Üçüncü kuvvet **Millî Kurtuluş İnkılabı** idi .(Belge, 1933:37) "Biz, büyük istihsal vasıtalarını elinde tutan memleketlerde bu istihsal vasıtaları üstündeki **mülkiyet münasebetlerinin değişmesinden ziyade, büyük sanayi memleketleriyle, sanayiden mahrum edilmiş memleketler yahut iktisadi müstemlekeler arasındaki iktisadi tabiiyet ve metbuiyetin tasfiyesini istiyoruz**. Cihan içinde Türk inkılâbının, hatta yalnız Türkiye için değil, **Türkiye'ye benzer bütün memleketler için** asıl olan, karakteristik olan büyük manası buradadır" (Aydemir, 1932d: 8-9).

Kadro, ulusal kurtuluş hareketlerini bütün sömürge ya da yarı sömürge toplumların müşterek sorunu olarak gördüğünden, bu toplumlar arasında her türlü mesafe ve sosyokültürel farklara rağmen ortak manevi bağların bulunduğunu ve kader birliği etmeleri gerektiğini savunmuştur:

"Millî kurtuluş hareketleri, nizamı âlemin bugünkü çarkından mustarip bütün milletlerin, siyasî ve iktisadî hakları kaydü şart altına alınmış **bütün memleketlerin müşterek davasıdır**. Bu itibarla millî kurtuluş hareketlerine giren veya girmeye namzet bulunan millet ve memleketlerin, aralarında ne kadar **mesafe** veya ne kadar **lisan, kan** veya **mahiyet farkı** olursa olsun, mücadelelerinin mevzuu ve gayeleri itibariyle **aralarında manevi bir mukadderat iştiraki vardır**. Bu manevi mukadderat iştirakinin idraki ve millî kurtuluş hareketlerinin bütün cihana şamil ehemmiyetinin her vesile ile ilânı, bu hareketlerin şümul ve itibarını bulması için şarttır. (Aydemir, 1932a: 10).

Diğerlerinden farklı olma, başkalarına benzememe ya da "özgünlük" söylemi de Kadro'da sıklıkla başvuru olan bir söylemdir. Kadroculara göre Türk İnkılâbı'nın temel özelliklerinden birisi de kendisinden önceki inkılaplara benzememesi; hatta onların siyasi ve iktisadi istismar sistemlerine karşı bir reaksiyon olarak doğmuş olmasıdır. O yüzden Türk İnkılâbı; Kapitalizm, Sosyalizm, Liberalizm, Faşizm gibi sistemlerin hayranı ve takipçisi değildir. Bu sistemlere bir hayranlıktan ziyade kin ve öfke duyar:

"Fransız inkılâbı, **derebeylik hâkimiyetine karşı, burjuva hâkimiyetini** kuran ve bugünkü sınıf ayrılıklarını ve neticede yeni bir sınıf devletini doğuran iktisat sistemine yol açtı. **Rus inkılâbı**, Fransız inkılâbının bir reaksiyonudur. **Burjuva hâkimiyeti yerine, proletarya hâkimiyetini kurdu. Türk inkılâbı ise, hem Fransız inkılâbına hem de Rus inkılâbına karşı bir reaksiyonudur**" (Tör, Kasım 1932c: 17).

“... Fakat Türk inkılâpçıları, milleti millet ve memleketi memleket yapmak işini hiç bir zaman, model üzerinde kanaviçe işlemek gibi, basit bir ameliye telâkki etmemişlerdir. Nitekim bir zamanlar, hususile bazı Fransız muharrirleri, Ankara inkılâpçılarının Fransız inkılâbının gecikmiş bir adaptasyonunu yaptıklarını ileri sürmüşlerdi. Bazıları da bugün, Ankara'nın Moskova mektebinin dümen suyunu takip eylemekte olduğunu iddia eylemektedirler. Türk inkılâbına bir mana ve istikamet atfeylemek isteyenlerin şimdiye kadar ittifak edememiş olmaları, **Ankara'nın ancak kendine has ve kaideleri, prensipleri kendisince tespit edilmiş bir hareketi temsil eylemekte olduğunu** göstermez mi?” (Belge, 1932d: 37-38).

“Fakat bu mahdut misallerde dahi bütün çıplaklığı ile göze hakikat, **kapitalist iktisat sisteminin eli kanlı olarak doğmuş olduğudur**. Avrupa ve Amerika'nın muazzam ilk sermaye terakümleri klasik ve dar görüşlü iktisatçıların zannettikleri gibi fertlerin küçük küçük tasarrufları ile değil; **Asya Afrika, Cenubi Amerika gibi geniş kıtalardaki insanların hudutsuz istismar ve talanı ile** olmuştur. **Yunan ve Roma** medeniyetleri nasıl **esir kolları** üzerinde yükseldiyse, bugün ihtişamına hayran olduğumuz Garp medeniyeti de Avrupa harici memleketlerdeki **mazlum milletlerin kanı ve emeği** bahasına kuruldu (Tökin, Ağustos 1934:21).

“Hiç şüphe yok ki, bir üstün Avrupa vardır. Fakat bu üstün Avrupa taa merkantilizm devrinden beri **kendi haricini soyan** ve bilhassa makinalı sanayiin mahdut bir kaç memleketin inhisarı altında temerküzünden sonra bu soygunculuğunu maskeli, fakat vahşi bir siyasî ve iktisadî istismar sistemine kalbeden Avrupa'dır. Bu sisteme karşı **bizim ancak kinimiz ve gayzımız** vardır. Fakat bir de içtimaî fikirler Avrupası vardır ki, ona karşı da bizden hiç bir zaman mutlak bir **mutavaat ve hayranlık istenemez**. Bir içtimaî fikirler Avrupası ki, bütün fikri mesnetleri ya Fransız ihtilâlinin, ya onun bir reaksiyonu olan ilmî sosyalizmin doktrinleridir. **O doktrinler ki, millet içinde sınıfların sınıflara tahakkümünden** ve bazen maskeli, bazen maskesiz **bir sınıf mücadelesinden** başka bir şey anlatmazlar. Meselâ bir Fransız ihtilâli ki, “akl”ın, “ahenk”in zaferi namına işe başlamış ve insaniyete, ya sınıfların sınıflar, ya milletlerin milletler üstünde tahakkümü mücadelesinden başka bir şey vermemiştir (Aydemir, Mayıs 1934: 44-45).

“İnkılâbımızın diğer unsurları gibi iktisadî inkılâbımız da orijinal bir eser olacaktır” (Tör, 1932: 10).

Kadrocuların özgünlük iddiasıyla paralel olarak dile getirdikleri bir diğer söylem de Türkiye'nin önünde taklit edebileceği bir örnek bulunmadığıdır:

“Önümüzde **taklit edebileceğimiz hiçbir örnek görmüyoruz**. Bu büyük işin bütün hal çarelerini kendi kendimize yaratmak mecburiyetindeyiz.

İnkılâbımızın diğer unsurları gibi iktisadi inkılâbımız da orijinal bir eser olacaktır. Zaten harp sonu iktisadiyatının üç büyük meselesi vardır: 1- Kapitalist iktisat sistemi yerine komünist iktisat sistemini kurmak. Bunu Rusya halle çalışıyor. 2- Kapitalist iktisat sistemini kurtarmak. Bu işle Akvam Cemiyeti uğraşiyor. 3- Müstemleke iktisadiyatı yerine müstakil millet iktisadiyatı yaratmak. Bu da Türkiye Cumhuriyeti'ne düşüyor" (Tör, 1932:9).

"Türkiye'nin **küçük Avrupa milletleri arasında seçeceği hiç bir örnek yoktur**. Türkiye için Macaristan örnek olamayacağı gibi, bütün ilim ve irfanına ve heybetli sanayiine rağmen Almanya'da örnek olamaz. On dokuzuncu asır başlangıcında Alman devletçiklerine ufalandığı için Napolyon'un çizmeleri altına düşen bu memleket, yirminci asır başlangıcında sınıflara ufalandığı için **beynelmilel finansın futbol sahasına dönmüştür**." (Belge, 1932e: 38).

"Bu itibarla Türk inkılâbına has bir iktisat siyaseti, **doğrudan doğruya ve sadece Türk inkılâbına has zaruretten** doğabilir. Onun için **ne geçmişte ne de halde taklit edebileceğimiz bir örnek bulamayız**. Fransız ve Rus inkılâplarının ideolojileri içinde mahpus kalmış dimağlar bu müstakil hüküm karşısında afallaşıyorlar. Fransız inkılâbının esirleri, bizi komünistlikle, Rus inkılâbının meczupları da bizi faşistlikle ithama kalkışıyorlar. Çünkü bu bedbahtlar ve gafiller Türk inkılâbının şahsiyetine ve tekniğine ve yaratıcılığına inanmıyorlar. Kendi ideolojik acizliklerini bu gibi ithamlarla perdelemek istiyorlar" (Tör, Mart 1933:14-15).

Türkiye'nin önünde taklit edebileceği bir örnek olmadığını ileri süren Kadro, Türk İnkılabının kendisinin diğer milletlere örnek olacak niteliklere sahip olduğunu, diğerlerinden farklı olarak bir sınıfın hâkimiyetini değil, tüm bir milletin menfaatlerini esas aldığını ve "imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet" (Aydemir, 2011:19) yaratmayı ülkü edindiğini ifade eder. Kadrocular, her türlü sınıf diktatörlüğünün reddedildiği bu düzene "sosyal milliyetçilik" ismini vermiştir:

"Türk inkılâbı ise, hem Fransız inkılâbına, hem de Rus inkılâbına **karşı bir reaksiyondur**. İdeali **ne bir burjuva ne de bir proletarya hâkimiyetidir**. **Türk inkılâbı bir sınıf inkılâbı değil, sınıfsız ve tezatsız millet oluş inkılâbıdır**. Bunun böyle olması tarihçe bir zaruretti" (Tör, 1933:17-18).

"Sosyalizm, komünizm, demokrasi veya faşizm... İşte birtakım devler ki geçeceğimiz yolları, geçitleri kesmişler. Ya buna hac vermeden ya ona teslim olmadan kendimize uygun bir yolda hedefimize ulaşamayız sanıyoruz... Türk milli kurtuluş hareketinde **hem sosyalist hem de liberal sınıf diktatörlüğü reddolunmuştur** ve bir milli kurtuluş hareketi, **bilhassa bu sınıf diktatörlüklerini reddetmelidir ki**, o nizamlardan ayrılır. Yani milli kurtuluşta millet bünyesi üstünde yükselen ve iktisadi menfaatte millet bütünlüğünü üstün tutan yeni ve **sosyal bir milliyetçilik** vasfını alır (Aydemir, Ekim 1934c:8-9).

“...Türk Milletinin, istiklalini aldıktan sonra da vereceği şeyler vardı. ... Bu şeylerin ve belgelerin başlıcası ise düşünülen ve bilinen bütün demokratik ve anti-demokratik nizamların bütün şekillerinden ayrı bir içtimai nizamdı. Bu nizam, ne bilinen manası ile klasik bir demokrasi, ne faşist bir kara kuvvet tahakkümü, ne de komünist bir sınıf diktatörlüğü olmayacak; her türlü dahili tezatlardan, sınıf mücadelelerinden kara kuvvet tahakkümlerinden kurtulmuş, yepyeni bir millet nizamı, yepyeni bir insani nizam olacaktı. ...**İmtiyazsız, sınıfsız bir millet kuruluşu=Sosyal milliyetçilik**.. İşte devletçilik, bu yeni sosyal milliyetçiliğin, bu yeni sosyal ulus kurumunun bir müjdecisi oldu: iktisatta devletçilik fikirde ve kültürde devletçilik, politikada devletçilik... **İmtiyazsız sınıfsız bir millet fikri** yahut **sosyal bir milliyetçilik ideolojisi** Türk inkılâbının maddi ve ameli inkişafı ile birleşince kendi mefhumunu da bulmuş oldu...” (Kadro, No.35/36: 5-7).

“İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış millet” söylemi Kadrocuları ekonomide Devletçilik prensibine götürmüştür. Kadro’ya göre kalkınmayı sağlayacak olan devlettir. Kapitalizmin özel girişimciliğe dayanan anarşik üretimi yerine, büyük yatırımların devlet eliyle gerçekleştirildiği planlı ekonomiyi savunan Kadrocular, hızlı kalkınma için kapitalist olmayan bir yol önermişlerdir. Ancak bu yol sosyalizm de değildir; çünkü sınıflar olmadığına göre sosyalizm söz konusu olamaz (Sezgin, 1978: 17). Kadro’ya göre “Askeri Dumlupınar” nasıl planlı ve sistemli bir faaliyetin eseriye “*iktisadi Dumlupınar*” da ancak bir planlı ve sistemli (Kadro, Temmuz 1933:5) bir ekonomik modelle başarılabilir. Bu, Türkiye ve Türkiye gibi ülkeler için en uygun model olduğu ileri sürülen Devletçiliktir. Buhranın hem Kapitalizmi hem de onun tarihsel rakibi Sosyalizmi gözden düşürmüş olması, Kadroculara bunlar dışında üçüncü bir yol önerme fırsatı vermiştir. Onlara göre Devletçilik, Türkiye’nin özgün koşullarından doğmuş, hem kendisini hem de kendisi gibi ülkeleri müstemlekelikten kurtaracak bir kurtuluş yoludur.

“Tarihte bütün bir milletin nam ve menfaatine konuşan ilk ihtilal Türk milli kurtuluş inkılâbıdır. Onun içindir ki ‘Devletçilik’ yalnız bizim inkılâbımıza has bir prensiptir” (Tör, Ekim 1933a: 16-17).

“Millî Kurtuluş hareketleri kendi iktisadi nizamlarının kemalini ve salim inkişaf imkânlarını ancak böyle bir **Devletçi** nizam içinde tam olarak bulabileceklerdir” (Tökin, 1932b: 25).

“Millî kurtuluş hareketleri, millî iktisat kuvvetlerinin büyük bir kısmını devlet idaresine ve devlet murakabesine tâbî kılan **kuvvetli bir devletçi sistemi** zaruri kılmaktadır” (Kadro, Haziran 1932)

“Hâlbuki bizim bulunduğumuz tarihi şartlarda istiklal mücadelesini yapmış ilk millet biziz. Mesela Çin bizden önce millî kurtuluş hareketinde muvaffak olsaydı, muhakkak ki o da kendi hususiyetine göre **Devletçi** bir siyaset

takibine mecbur kalacaktı. Çünkü **bizim gibi geri kalmış milletlerin** aradaki farkı kısa zamanda kazanabilmeleri için, **Devlet ve Millet kuvvetlerinin sentezini yapan** böyle bir siyasete ihtiyaç vardır” (Tör, 1933a: 17).

“**Türk Devletçiliği o kadar Türk İnkılâbına has bir prensiptir ki, onun ne tarihte ne de kitapta yeri vardır.** Türk inkılâbı yaratıcılık kudretinin bir misalini de, iktisat siyasetinin tespitinde verecektir” (Tör, Kasım 1932c: 20).

“Kaldı ki bizim için **devletçilik** eski **ordulaşmış millet rejiminin** modern şartlar ve zaruretler altında tecelli etmiş bir şeklidir. Türk milleti için ise **ordulaşmış millet rejimi** milli tarihimizin bilinen, hatta bilinmeyen de sezilen esatiri devirlerinden beri asil olan, daimi olan **milli hayat tarzıdır... Devletçilik nizamı ordulaşmış millet nizamıdır ve bu nizam, tarihin bilinmeyen devirlerinden beri bizim milletimizin öz ve kendine has milli nizamıdır!**” (Aydemir, 1934d:9).

Klasik devlet müdahaleciliğinden farklı olarak, sadece iktisatla sınırlı olmayıp, diğer sosyal alanlar için de belirleyici olan bir Devletçilik anlayışını benimseyen Kadro, Devletçiliği bir sistem olarak yorumlamış ve onu Kapitalizm ile Sosyalizm arasında, her ikisinin de bazı özelliklerini almış ve bağımsızlığa kavuşan bütün az gelişmiş ülkelerin izleyebileceği bir üçüncü yol olarak önermiştir:

“Bugün Türkiye’de **resmi ulemanın anladığı devletçilik telakkisi**, devlet sosyalizminden başka bir tabirle müdahalecilikten başka bir şey değildir. Bu ulema fert faaliyetlerinin esas kalmasını ve devletin ancak bazı nafia işlerini üzerine almasını muvafık görüyorlar. Bizce bu nevi bir devletçilik, bir içtimai sistem olmaktan ziyade bir devlet politikasıdır, Hâlbuki **hakiki devletçilik cemiyetin bünyesinde bir istihaleyi tazammün eden bir sistemin ifadesi olabilir**” (Tökin, 1933: 25-26).

“**Türk devletçiliği yalnız bir iktisadi hareketten ibaret değildir.** Devletçilik bir milli ve içtimai nizamdır ki bu nizamda milli hayatın bütün sahaları ve milli bünyenin iskeleti, milletin umumi ve yüksek menfaatlerini perakende menfaatlerin ve temayüllerin üstünde tutan teşkilatlı bir milli ahenk içinde tanzim olunur (Aydemir, Ekim 1934: 10).

“Devletçilik, Türk milli kurtuluş hareketinde, bu hareketin maddi bünyesinden ve tarihi kanuniyetlerinden kaynaklanır... **Devletçilik olmazsa inkılâp eksik kalacaktır** (Aydemir, Ekim 1934d:8).

Kadro’ya en sert eleştiriler devletçilik ilkesini savunması sebebiyle yapılmıştır. CHF’nın devletçiliğini, özel girişim için bir koruma devletçiliği olarak görmek isteyen ve yeni yeni güçlenen iş çevreleri, iktisadi alanda etkin bir devletçilik öneren Kadro’ya şiddetle karşı çıkmışlar; dolayısıyla Kadro yayın hayatı boyunca farklı gazete ve dergilerde özel kesimin kendisine yönelttiği eleştirilere karşı koymak zorunda kalmıştır (Alemdar, 1978: 22).

Her ne kadar Devletçilik ilkesi, Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından benimsenen bir ilkeyse de; Kadrocuların savunduğu devletçilikle Fırkanın devletçiliği arasında önemli farklılıklar bulunmaktaydı. Bu yüzden Halk Fırkası içinde bulunanlar da dâhil muhalifleri, Kadrocuların savunduğu devletçiliğin aslında Komünizm ya da Sosyalizm olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna karşılık Kadrocular da önerdikleri Devletçilik sisteminin, Kapitalizm ve Sosyalizmden farklı bir sistem olduğunu sürekli vurgulamışlardır. Onlara göre Faşizmin ve Sosyalizmin tecrübeleri Türkiye ve Türkiye gibi ülkelere örnek olamaz:

“Biz ne komünist, ne de kapitalist devletçiliği istiyoruz. Biz, sadece ve apaçık bir millet devletçiliğinin müdafaasını yapıyoruz...” (Tökin, 1933: 16).

“Okuyucularımız!... Bizim, Kadro’da 17 aydan beri müdafaa ettiğimiz millet devletçiliğinin hiç bir suretle komünistlikle alakadar olmadığını anlamak için de, zekânızın kifayetine kaniiz” (Tökin, 1933: 19).

Kadroculara göre “millî kurtuluş inkılâbının nazariyesini ancak bu inkılâbı yapan ve bütün diğer milletlere örnek olarak ortaya seren millete mensup insanlar, yani Türk İnkılâpçıları” (Belge, 1932: 42) yapabilir. Millî İstiklâl Savaşları ile Milli İstiklal Mücadelelerini, gelişigüzel bir konu gibi alan, bu mücadelelerin birinin içinde ve havasında yaşamayan, hatta kendi ülkeleri de müstemlekecilik yapan aydınlardan bu mücadelenin tam ve orijinal izahını değerlendirmeleri (İnkılâp ve Kadro, 2011:111) beklenmemelidir:

“Müstemlekesi olan yahut başlıca gayesi kendisine müstemlekeler edinmek olan memleketler, milli kurtuluş davasında öncü olmak rolünü istedikleri kadar benimsemek istesinler, hadiseler, onların yüzündeki maskeyi er geç aşacağı alacak ve masum milletleri himayeleri altına almak arzusunun arkasındaki hakiki niyetleri açığa vuracaktır (Belge, Aralık 1933a: 42-43).

“Müstemleke kalmak, müstemleke olmak kadar; müstemleke kullanmayı yani müstemlekecilik yapmayı da şiddet ve nefretle reddetmek” gerekir (Belge, Aralık 1933a: 43).

“İlk milli kurtuluş inkılâbını yapmış olan Türkiye olduğu gibi ‘rehber millet’ vazifesini ifa etmekle, yaptırarak olan da Türkiye’dir... Türk inkılâbı kendine has ve müstesna vasıflarını her defasında zamanında ve açık olarak ortaya koymuş olan Mecmuamız, umar ki, milli kurtuluş davasında öncü ve rehber millet olmak vasfımıza, Türk inkılâpçıları, bundan böyle olsun lazım olduğu gibi bağlanacaklardır (Belge, Aralık 1933a: 43).

“Bir Almanya, bugünkü bünyesi ile birtakım müstemleke kolaylıkları eline geçirir geçirmez milli kurtuluşun ne demek olduğunu hem unuttur hem de inkar edebilir. Fakat Türkiye, bir memleket oluncaya kadar milli kurtuluşun yüksek ahlaki görüşlerine ve sert içtimai ve iktisadi tabiiyelerine sadık kalmaya mecbur bir memleketdir. Binaenaleyh Almanya gibi memleketler için müstaar olan

rehberlik vasfı, bizim için tarihin alnımıza koyduğu bir çelenktir” (Belge, 1933: 42).

“İktisaden tâbî memleketlerdeki millî kurtuluş hareketleri **kapitalizmayı** ve **demokrasiyi** örnek olarak alamazlar. Çünkü bizzat bu hareketler, arkasından siyâsî tâbiyeti de beraber getiren bir ecnebî iktisat ve maliye hâkimiyetine karşı meydan almış cepheleşmelerdir. Millî kurtuluş hareketleri, milli iktisat kuvvetlerinin büyük bir kısmını devlet idaresine ve devlet mürakabesine tâbî kılan kuvvetli bir **devletçi sistemi zaruri** kılmaktadır” (Aydemir, 1932b:7).

Kadro, Kapitalizm ve Sosyalizm dışında ve onlara alternatif üçüncü bir yol önerdiği iddiası ile yola çıktığından söylemi de evrensellik iddiası taşıyor. Karşı çıktığı Kapitalizm de Komünizm de evrensellik iddiası taşıyan kuramlardır. Dolayısıyla bunların karşısına çıkabilmek için önerilen kuramın da hem evrensellik iddiası taşıması hem de özgün olması gerekir. Kadro da bu iddiadadır:

“**Ankara, Moskova, Roma... bu üç harpsonrası inkılabı arasında, her üçünün kullandıkları sisteme dair yaptığımız mukayese, bize, şunu ispat eder: Bu üç inkılap menşe itibariyle eşittir**” (Karaosmanoğlu, Aralık 1932b: 33).

“**Ankara, Moskova ve Roma, harpsonu devrinde, her biri bir başka mahiyet ifade eden üç büyük cemiyet hareketinin, üç merkezi ve üç mihveridir**” (Kadro, Mayıs 1932: 4).

“İmtiyazsız sınıfsız bir millet fikri, yahut sosyal bir milliyetçilik ideolojisi Türk inkılabının maddi ve ameli inkişafı ile birleşince inkılap kendi mefhumunu bulmuş oldu... Binaenaleyh **Türkiye hem bir inkılâba girdi, hem de bu inkılâbın mefhumunu ve ideolojisi yarattı**. Yani Türk milli kurtuluş hareketi, bir milli kıyam ve bir milli ihtilal sahnelerinde kalmayarak, hem maddi hamleleri, hem temsil ettiği fikirleri ile, **harpsonrası devrinin en geniş ve en manalı inkılabı oldu**”(Kadro, Kasım/Aralık 1934:6).

“**Biz inkılâpların en erkeğini yapmış bir milletiz**. Sesimizi yükseltmek ve duyurmak sırası gelmiştir. Çünkü artık cihan ‘... büyük hareketler yapan ve büyük hareketler namına konuşan milletleri’ dinliyor” (Belge, Kasım 1932: 37).

Her ne kadar Kadro, bu söylemiyle Türkiye’yi evrensellik iddiası taşıyan yeni bir ekonomik düzen kuramının yaratıcısı ve uygulayıcısı olarak çok prestijli bir konuma yerleştirmişse de; ülkenin olanaklarının ve nesnel konumunun böyle iddialı bir projeyi taşımayacağını öngören rejimin önderleri gerçekçi davranarak bu konudaki kadrocu söyleme sahip çıkmamış, böyle iddialı bir role soyunmamışlardır (Tekeli ve İlkin, 2003:502). Dönemin Tek Parti iktidarınca fazla kabul görmeyen Kadrocu söylemde, Türk İnkılabı öyle özgün öyle değerli bir örnektir ki; hem içeriden hem de dışarıdan birçok düşmanı vardır:

"Davamızın **hususiyeti ve yegâneliği** yüzünden değil midir ki, memleketimize bugüne kadar gelen ecnebi mutahassızların öne sürdükleri, tedbirler inkılâbımızın ruhuna ve hedeflerine tamamen aykırı bir mahiyettedir? Onlar, bizim sanayimize muarızdırlar. Onlar, bizim gümrük siyasetimize muarızdırlar. Onlar, bizim maliye siyasetimize muarızdırlar. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti'nin iktisat davası ile Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisat davası arasında hiçbir münasebet yoktur" (Tör, 1932:9).

"**İnkılâp Türkiye'sine harici tehlike türlü türlü şekil ve kıyafette kendini gösterebilir.** O bize **yeşil bayraklı bir Şeyh veya kızıl bayraklı bir ihtilalci** suretinde görünebileceği gibi bir **beyaz bandıralı liberal** şeklinde de görünür. (Karaosmanoğlu, 1932a: 40).

Dolayısıyla Türk İnkılâbı'nın genişleyip derinleşebilmesi ve bütün mazlum milletlere örnek olabilmesi için "fikirleşmesi" gereklidir. Kadro'ya göre "...fikirleşmemiş her hadise, çöl ortasında bir nidadır." Böyle olduğu için de ne kimseye hitap edebilir ne de onu kimse işitir (Kadro, Ekim 1934:4). Bu sebeple Türk İnkılâbı'nın sesi gür çıkmalıdır; hatta o kadar gür çıkmalıdır ki Çin'den ve Macaristan'dan bile duyulabilmelidir:

"İnkılâbımızın sesi. Bu sesin, gür olmasını istiyoruz. Hem içeri hem dışarı doğru gür... Bizce milli kurtuluş inkılâbı için çarpışan milletler **Çin, Hint, Mısır** ve **İran** gibi sadece şark memleketleri değildir. Bütün **Balkanlar** ve yukarıya doğru **Şark Avrupa'sı** ve (son senelerin yarattığı inanılmaz vaziyetler dolayısı ile) bütün Orta Avrupa, Türk inkılâbının sesini duymaya mecbur yerlerdir. Bu saydığımız topraklarda oturan milletler haraç mezat, finans emperyalizminin senedat cüzdanına girmişlerdir. O kadar borçlanmışlar ve borçlanma yüzünden istiklallerini o derece elden çıkarmış milletler ki bunlar, kendilerini mezada çıkarmış olan nizama bağlı kaldıkça belki yarım asır belki bundan da daha fazla bir müddet ödemek için çalışacaklar, ödemek için yaşayacaklardır " (Belge, 1932a: 33-34).

"Hürriyeti için Şanghai'da dövüşen **Çinliler**, Türk inkılâbının sesini, bir er selami gibi işitmelidir. Orta Avrupa'daki **Macar** kardeşimiz ise, kitabı okuduktan sonra: 'Bu sefer Türk akını, fikir kolları ile ilerliyor. Yağma yok, bu sefer onu hınçla değil, gene Mohaç'ta bağırma basmak için karşılarım' demelidir. Ve **Balkanlar** fikir hegemonyamızın en yakın intişar sahasını vermelidir. 'Türk bu sefer, hürriyetin yolunu öğretiyor' demelidir" (Belge, 1932a: 36).

"Türk inkılâbı, bütün diğerleri gibi, bir harpsonrası hareketi olmak ve ancak bu itibarla ve pek tabii olarak diğerleriyle bazı benzeme noktaları ihtiva eylemekle beraber, harpsonrasının millî ve beynelmilel manada en adaletli ve en ileri hareketini teşkil etmek iddiasındadır. Onun böyle olduğunun şimdiye kadar **meçhul kalması, Türk milletinin cibilli bir vafından, şamata ve tefahürden hoşlanmamasından** başka bir şeye atfedilemez" (Belge, 1932d: 39).

Genel anlamıyla değerlendirildiğinde Kadro dergisinde, genelde milli kurtuluş hareketlerine; özelde ise Türk milli kurtuluş hareketine yaslanan oldukça güçlü bir "üçüncü yol" söyleminin geliştirildiği saptanmıştır. Kalkınmacı bir "üçüncü yol" arayışının sonucu olarak geliştirilen bu söylemde, emperyalist/metropol ülkeler ile müstemleke ülkeler arasında var olduğu ifade edilen çatışma, başka bir ifade ile "biz ve onlar" karşıtlığı merkezi önemdedir. Türkiye ve Türkiye gibi müstemleke ve yarı müstemleke ülkelerle yani "biz"le; "biz"i yıllardır sömüren emperyalist/metropol ülkeler yani "onlar" arasında kaçınılmaz bir tezat bulunduğu, bu tezadın ancak sömürge durumundaki ülkelerin, "biz"in, önce siyasi ardından da iktisadi bağımsızlığını kazanmak üzere milli kurtuluş hareketlerine girişmeleri ile mümkün olacağı ifade edilen bu söylemde, karşıtlık oldukça derin bir şekilde kurulmuştur. Dolayısıyla müstemlekeler ile müstemleke sahibi emperyalist ülkeler arasındaki tezadın savaşımsız çözümü mümkün değildir. Eli kanlı emperyalist ülkeler, diğerlerini müstemleke durumunda tutmak ve bu ülkelere rehberlik edebilecek biricik ülke olan Türkiye'yi durdurmak için her tür yolu deneyecek, her hileyi yapacaklardır. Bu noktada Kadro dergisi ve onun çevresinde kenetlenen Türk aydınları, bir yandan Türk milletini ve Türk idarecilerini bu türlü tehlike ve hilelere karşı uyarırken, diğer yandan da Türk milli Kurtuluş Savaşı'nın ideolojisini yaparak inkılâbın sesinin Çin ve Hindistan gibi uzak ülkeler de dâhil olmak üzere tüm müstemlekelerde duyulmasını sağlayacaktır. Türkiye, tarihin ilk çağlarından bu yana yaptığı gibi; Kapitalizmin büyük bir bunalım içinde bulunduğu bu olağanüstü dönemde de dünyadaki bütün müstemleke memleketlere rehberlik edecektir. Bu, tarihsel şartların zorunlu bir sonucudur.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Yazar kadrosu, yazarlarının eğitim ve siyasal geçmişleri, Türkiye özelinde ve dünya ölçeğinde yapılan tartışmalar, önerilen gelişme stratejisi ve ideolojik eğilimi, aydına atfedilen sorumluluklar (Türkeş, 2001: 464), Kemalizm'e yaptığı katkı, geliştirdiği anti-emperyalist ve üçüncü yolcu söylemi ile Kadro dergisi, Türkiye'nin siyasal ve entelektüel yaşamında önemli bir yer edinmiştir. Sol basının olmadığı bir dönemde, resmi görüşleri yansıtan yayınlarla, iş çevrelerinin sözcülüğünü yapan gazete ve dergilerin çoğunlukta olduğu bir ortamda yayımlanmaya başlayan bu yeni dergi, bazı eleştirilerin dışında, resmi görüşlere karşı çıkmamış; onları sistemli hale getirmeye uğraşmış, kendi deyişiyle (Kemalist) "inkılâbın ideolojisini" yapmaya (Alemdar, 1978: 22) çalışmıştır.

Kadroculara göre Türk devrimi, sömürgeci-sömürülen ülke çelişkisinin ortadan kaldırılması dönemini başlatmıştır. Tarihte eşi görülmemiş bu olay,

Kapitalizm ve Sosyalizmden farklı bir sistemin; yani Devletçiliğin doğmasını sağlamıştır (Alemdar, 1978: 22). Kadro her ne kadar çözümlerinde tarihsel materyalizm yöntemini kullanmışsa da, devletçilik görüşünü sınıf gerçeğini yadsıyan resmi görüş üzerine kurmuştur. Devletçiliği, ne burjuvazinin ne de işçi sınıfının egemenliğine dayandırmış; bu yeni sistemin millet egemenliği üzerine kurulduğunu savunmuştur. Savunduğu bu modeli de Kurtuluş Savaşı veren ve verecek olan tüm ezilen uluslara bir model olarak önermiştir.

Kadro yayıma başladığı ilk günden itibaren Türk devriminin türünün ilk örneği olduğunu, dünyada benzeri olmadığını ileri sürmüş ve onun düşünsel temellerini geliştirmeye çalışmıştır. *“İnkılâbın ideolojisini yapmak”* olarak ifade ettiği bu işi yaparken de bunun Türk milletinin tarihi görevi olduğunu; çünkü Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ve Türk devriminin tüm ezilen milletlere; Kadrocu ifadeyle tüm müstemleke ve yarı müstemlekelere örnek olacağını ileri sürmüştür. Bu milletler de Türk aydınlarının çabalarıyla çıkmakta olan Kadro sayesinde Türk devrimini tanıyacaklar, onun açtığı yoldan ilerleyerek kendi ulusal kurtuluş savaşlarını yapacaklar ve böylece müstemlekelikten kurtulacaklardır. Kadro'ya göre ulusal kurtuluş savaşlarının kuramını *“ancak bu inkılâbı yapan ve bütün diğer milletlere örnek olarak ortaya seren millete mensup insanlar, yani Türk İnkılâpçıları”* (Belge, 1932: 42) yapabilir. Bu noktada Türk toplumuna rehberlik etmesi beklenen aydın kadronun bir başka önemli görevi daha ortaya çıkmaktadır ki bu, Kadrocu söylemde birinciden daha acil ve önemli bir görev olan, *“Türk İnkılâbı'nın izahı”* ve en iyi şekilde dünyaya tanıtılmasıdır.

Kendisini, Türk devriminin dünyaya tanıtılma işini yapacak yegâne yapı olarak gören Kadro dergisinde, özgüveni oldukça yüksek bir söylem hâkimdir. Bu söylemde aydın özne (Kadrocu özne), kendini dünyanın merkezine konumlandırarak kadar değerli görmektedir. Söylemin bu şekilde belirmesinde derginin çıkışının, Kurtuluş Savaşı'nın henüz on yıl önce kazanıldığı ve gelişmiş batı ülkelerini derinden sarsan 1929 Ekonomik buhranın olumsuz etkilerinin halen devam ettiği bir döneme rastlamasının etkisi büyüktür. Her ne kadar buhran Türkiye'yi de olumsuz olarak etkilemişse de, yenilmez durumdaki emperyalist batı ülkelerinin buhranın olumsuz etkilerini daha fazla hissetmiş olması, Kadroculara ayrı bir özgüven vermiş; hatta onları bu buhrandan karlı çıkabilecekleri düşüncesine ulaştırmıştır. Ayrıca derginin başlangıçta Atatürk⁵⁴ ve İnönü⁵⁵ tarafından desteklenmesi de söylemin bu şekilde oluşmasına katkıda bulunmuştur.

⁵⁴ Mustafa Kemal, Ekim 1933'te Kadro dergisine *“Hatırlıyorum ki, Kadro intişar ederken maksadının Türk milletine has meslek ve metodu millet ve memlekette teessüs ve inkişafına hizmet olduğunu yazmıştı. Kadro'ya bu maksadında geniş*

Kadrocu söylem oldukça kapsayıcı, içine dâhil edicidir. “Öteki” durumundaki sömürge sahibi emperyalist ülkeler dışındaki tüm devletler, dünyanın hangi bölgesinde bulunursa bulunsun söylemin hedef kitlesi içerisinde. İran, Çin, Hindistan, Ortadoğu, Güney Amerika ve Afrika ülkeleri gibi yerlerden verilen yerli yersiz örneklerle bu söylem güçlendirilmeye çalışılmıştır. Aralarındaki bütün çıkar çatışmaları ve çelişkilere rağmen bütün müstemleke ve yarı müstemlekeler, emperyalist ülkeler karşısında bir bütün olarak düşünülmüş ve içinde olmayı arzu ettikleri çağdaş uygarlığa/medeni dünyaya söylemsel bir operasyonla davet edilmişlerdir.

Kadro dergisi söylemini, Türkiye ve müstemlekelerin “biz”, emperyalist ülkelerin “onlar” olarak kurulduğu bir model üzerinden örgütlemiştir. Emperyalist ülkelerin kendi siyasal sistemlerini evrenselleştirerek standardize etme yönelimi karşısında Kadro, Türk İnkılâbı’nın özgünlüğünü, başka ülkeleri sövmeyi amaçlamamasını, ahlaki özelliklerinin biricikliğini vurgulamıştır. Bu söylemde emperyalist ülkeler, gerek tanımı gereği gerekse amaçlarını gerçekleştirebilmesi ile evrenselliğini, aşırılığını ve kapsayıcılığını sağlayan olarak güç göstereni halindedir. Tam da bu sebeple güce sahip olmak, güçlü olmak, yani gücün kendisi, bunun başkaları (iç ve dış düşmanlar) tarafından ele geçirilme arzusunun nedeni olarak kurulur. Dolayısıyla var olma kaygısı güçsüz ve zayıf olunan zamanlarda değil, tersine güçlü olunan zamanlarda veya güçlenme olasılığının belirdiği dönemlerde artan bir kaygıya dönüşmektedir (Dursun, 2002: 54). Bu noktada Kadro dergisi, dünyadaki ilk kurtuluş savaşını başarıyla gerçekleştirmesi sebebiyle Türkiye’yi, güçlenme olasılığı yüksek bir devlet olarak konumlandığından, beka kaygısı dergi söyleminde oldukça güçlü şekilde yer almıştır.

Beka ya da var kalma sorunsalı sadece Kadro’ya özgü bir sorunsal değildir. Türkiye’de bütün milliyetçiliklerin söylemlerinde olduğu gibi (Dursun, 2002: 50) Kadro söyleminde de leitmotiv⁵⁶dir. İlk ulusal kurtuluşunu gerçekleştirdiği gibi ekonomik kurtuluş savaşını da başlatmış olan Türkiye, “*Davasının hususiyeti ve yegâneliği yüzünden*” iç ve dış düşmanların saldırılarına maruz kalmaktadır. Bir yandan iş adamları diğer yandan emperyalist ülkeler; “*kahramanların yaptığı*”, “*idealistlerin (Kadrocuların) yaşatmaya çabaladığı*”, inkılâbı “*iyiyip, bitirmeye*” çalışmaktadır. Bu beka

---

muvaaffakiyet temenni ederim. Gazi M. Kemal” (Kadro, Ekim 1933:3) şeklinde bir kutlama yazısını göndermiş ve “*Büyük Şefimizin Cumhuriyet’in onuncu yıl dönümü münasebetiyle mecmuamıza şevk ve cesaret veren iltifatları*” başlığıyla tam sayfa olarak yayımlanmıştır.

⁵⁵ İsmet İnönü, Kadro dergisinin Ekim 1933 tarihli 22. sayısında “*Fırkamızın Devletçilik Vafı*” başlıklı bir makale yazmıştır.

⁵⁶ Çeşitli nedenlerle/vesilelerle tekrarlanan ifade kalıbıdır.

söylemi, birçok çatışma ve çelişkiyi bünyesinde barındıran Türkiye'ye türdeş bir görünüm kazandırmıştır. Başka bir ifadeyle Türkiye ve "Türk İnkılâbı" düşmanlarının söylemsel inşası, Kadro söyleminde Türkiye'nin homojenleştirilmesini ve maddileşmesini (Dursun, 2002: 54) sağlamıştır.

Kadro, Türkiye'ye ve onu izleyecek diğer müstemleke ve yarı müstemlekelere kalkınmalarını; dolayısıyla da çağdaş uygarlık düzeyine çıkmalarını hatta onu aşmalarını sağlayacak bir çerçeve kurmuştur. Bu çerçeveyi kurarken ise beka sorunsalını sürekli gündemde tutarak iç ve dış tehdidini sık sık vurgulamış, içeride işadamlarının, dışarıda ise emperyalist ülkelerin ilerlemekte olan Türk İnkılâbı'nı durdurmak için her çeşit kötülüğü yapabileceğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla dünyayı daha anlamlı ve tutarlı yaşayabilmek için, toplumsal arzuların koordine edildiği bir çerçeve kurmuş, bunu yaparken de, hem nihai bir kurtuluş idealini hem de bu ideale ilişkin iç ve dış tehditler üreterek iş görmüştür.

"*Türk Milli Kurtuluş Hareketi*" ve onu takiben başlatılan "*Türk İnkılâbı*", Kadrocu söylemin en temel dayanak noktalarıdır. Kadro'ya göre binlerce yıldır hiçbir milleti ezmeyen, onları sövmeyen; tersine uygarlığın doğuşuna kaynaklık eden bir millet olarak her gittiği yeri imar eden Türk milleti, dünyanın ilk kurtuluş savaşını gerçekleştirerek yine tarihi bir rol oynamaktadır: Başarıyla sonuçlandırdığı bu savaşla tüm müstemlekelere ve yarı müstemlekelere örnek olan Türkiye, şimdi de yürüttüğü "inkılâpla" bu ülkelere yol göstermektedir. Ekonomik buhranın emperyalist ülkeleri derinden sarstığı bu süreçte, "yenidünya nizamının kurulması" konusunda Türkiye'nin diğer ülkelere öncülük yapması, hem nesnel şartların zorunlu bir sonucu hem de tarihi bir görevdir. Kadro, bu söylemiyle Türkiye'nin hak ettiği bir özne konumunu (çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmış öncü ülke konumunu, dünyaya nizam veren ülke konumunu vb.) talep etmektedir ve bu yanıyla söylem, adeta "*hasta adam*" imgesine karşı bir manifesto niteliğindedir.

Toplumsal olayları çözümlene yöntemi olarak tarihsel materyalizm yöntemini benimseyen Kadrocular, dönemin Tek Parti yönetiminin ve Atatürk'ün "*imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir millet*" idealini benimseyerek sınıf çatışmasını reddetmişler; onun yerine emperyalist ülkeler ile müstemleke ve yarı müstemleke arasında var olduğunu ileri sürdükleri çatışmayı koymuşlardır. Kadro söyleminde emperyalist ülkeler ile müstemlekelere arasındaki çelişki, temel çelişki olarak belirmiştir.

Emperyalist ülkeler ile müstemlekelere arasındaki çelişki öyle derin ve uzlaşmaz şekilde kurulmuştur ki, başarılı bir kurtuluş savaşı gerçekleştirmekle dahi çözümlene mümkün değildir. Kadro'ya göre çözüm için, ulusal kurtuluş savaşı sonrasında öncelikle ulusal birliğin ardından da, ekonomik bağımsızlık ve sanayileşmenin sağlanması ve devrimlerin tamamlanması (Dursun, 2002:

99) gerekmektedir. Bunların yapılabilmesi için daha önce Osmanlı döneminde yapıldığı gibi emperyalist ülkeleri taklit etmenin herhangi bir faydası yoktur. Onların kurdukları Kapitalizm, Sosyalizm, Faşizm vb. sistemler yine onların menfaatine hizmet etmektedir. Tam da bu sebeple emperyalistler, Türkiye'den ve müstemlekelerden kendileri olmalarını değil, emperyalistlerin istediği gibi olmalarını, yani onları taklit etmelerini istemektedir. Buradan hareketle Kadrocu söylemde Türkiye'nin görevi, bütün müstemlekelerin örnek alabileceği, onların "*müstemleke iktisadiyatından, millet iktisadiyatına*" geçişini sağlayacak, emperyalist ülkeler ile müstemlekeler arasındaki yarığın olanaklı kıldığı, "*cihanşümül*" bir model yaratmak; başka bir ifade ile Kapitalizm ve Sosyalizm dışında, onlara alternatif üçüncü bir yol bulmak olarak belirmiştir.

Başarısı tartışılmakla beraber, 1930'ların ülke ve dünya koşullarında Kadro dergisi etrafında örgütlenen Kadrocular olarak bilinen bir kısım aydının, bu dergide dile getirdikleri görüşleriyle yeni ve özgün bir düşünce akımı ortaya koyduğu ileri sürülebilir. Nitekim 1960'lardan itibaren gündeme gelen "*üçüncü dünya*" teorileri "*dünya sistemi teorisi*", "*bağımlılık okulu*" gibi kuramlar, Kadro'da savunulan görüşlerle önemli benzerlikler taşımaktadır. Söz konusu teorilerin benzerlerinin, onlardan 30 yıl önce Türkiye'de dile getirilmesi oldukça önemlidir. Buna rağmen dergi Türk siyasi hayatında istediği etkiyi yaratamamış; derginin, Tek Parti Yönetimi ve halk üzerindeki etkisi sınırlı olmuş, Cumhuriyet'in gelişim çizgisinde doğrudan önemli bir değişme yaratamamıştır. Bununla birlikte entelektüel çevredeki etkileri günümüze kadar devam etmiştir. 1930'lu yıllarda Kadro dergisi sayfalarında ileri sürülen tezler, bugünün Ulusalçı tezleriyle önemli benzerlikler göstermektedir.

Sonuç olarak Kadro dergisi, bir yandan Türk devriminin ideolojisini oluşturmayı ve onu teorik bir çerçeveye oturtmayı bu yolla da devrimin derinleştirilmesine ve halk nezdinde özümsemesine katkı sağlamayı hedeflerken; diğer yandan da onu bütün mazlum milletler için bir kurtuluş ideolojisi haline getirmeye çabalamıştır. Bunu yaparken seçkin bir söylem tercih etmesi ve soyut kavramlarla örülü ağdalı bir dil kullanması, geniş halk kitlelerine ulaşmasını ve görüşlerinin bu kitlelerce benimsenmesini sınırlandırmıştır. Bununla birlikte Türk devrimine getirdiği özgün yorumla ve ekonomik ve siyasi alanda sunduğu özgünlük iddiası taşıyan alternatif modelle aydınlar arasında ilgi uyandırmayı başarmıştır. Savunduğu tezlerin 1960'lardan itibaren yurtdışında "*bağımlılık okulu*", yurtiçinde ise Yön ve Ant çevreleri tarafından gündeme getirilmesi onun Türk düşün hayatı içerisindeki önemini perçinlemiştir. Kadro ile başlayıp Yön ve Ant çizgileri boyunca devam eden düşünsel damar, günümüzde de Ulusalçı, ulusal solcu hatta milliyetçi söylemi besleyemeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

ALEMDAR, K. (1978). "Basında Kadro Dergisi ve Kadro Hareketi ile İlgili Bazı Düşünceler", Alpar, C. (der.). *Kadro Tıpkı Basım*, içinde. Ankara: AİTİA Y., 21-42

AYDEMİR, Ş.S. (2011). *İnkılâp ve Kadro*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aydemir, Ş.S. (1932). "Bergsonizm yahut Bir Korkunun Felsefi İfadesi", *Kadro Dergisi*, S. 11/Kasım, 45-48

AYDEMİR, Ş.S. (1932a). "Millî Kurtuluş Hareketlerinin Ana Prensipleri", *Kadro Dergisi*, S. 8/ Ağustos, 6-12.

Aydemir, Ş.S. (1932b). "İnkılâp Heyecanı", *Kadro Dergisi*, S. 2/ Şubat, 5-8

AYDEMİR, Ş.S. (1932c). "Kronikler: Kadro ve Elmuhadenet", *Kadro Dergisi*, S. 6/Haziran, 46-48

AYDEMİR, Ş.S. (1932d). "İnkılâp Bitti mi?", *Kadro Dergisi*, S. 3/Mart, 5-10

AYDEMİR, Ş.S. (1933). "Beynelmilel Fikir Hareketleri arasında Türk Nasyonalizmi (3) Türk Nasyonalizmi", *Kadro Dergisi*, S. 20/ Ağustos, 4-11

AYDEMİR, Ş.S. (1934). "Biz Avrupa'nın Hayranı Değil Mirasçısıyız", *Kadro Dergisi*, S. 29/ Mayıs, 43-46.

AYDEMİR, Ş.S. (1934a). "Yeni Devletin İktisadi Fonksiyonları", *Kadro Dergisi*, S. 29/Haziran, 5-14

AYDEMİR, Ş.S. (1934b). "Kadro ve Die Tat", *Kadro Dergisi*, S. 6/Haziran, 5-9

AYDEMİR, Ş.S. (1934c) "Sosyal Milliyetçiliğin Zaferi", *Kadro Dergisi*, S.35-35/Kasım-Aralık, 8-22

AYDEMİR, Ş.S. (1934d). "Programlı Devletçilik", *Kadro Dergisi*, S. 34/Ekim, 5-13

AYDEMİR, Ş.S. (1934e). "Fransız İhtilalinin Mezarı Başında", *Kadro Dergisi*, S. 32/ Ağustos, 5-11

AYDEMİR, Ş.S. (1934f). "İş Kanunu Yeni Cemiyetin Temel Kanunlarından Biridir", *Kadro Dergisi*, S. 29/Mayıs, 5-15.

BASTOW, S., & MARTİN, J. (2003). *Third Way Discourse: European Ideologies in the Twentieth Century*. Edinburgh University Press.

BELGE, B.A. (1932). "Milli Kurtuluş Hareketleri ve Bunların İnkılâp Nazariyeleri", *Kadro Dergisi*, S. 9/Eylül, 38-42

BELGE, B.A. (1932a). "İnkılâbımızın Sesi", *Kadro Dergisi*, S. 11/Kasım, 33-37

- BELGE, B.A. (1932b). "Makine Medeniyeti", *Kadro Dergisi*, S. 7/Temmuz, 26-31
- BELGE, B.A. (1932c). "Çökmekte Olan Cihan Nizamı", *Kadro Dergisi*, S. 1/Ocak, 21-27
- BELGE, B.A. (1932d). "Faşizm ve Türk Millî Kurtuluş Hareketi", *Kadro Dergisi*, S. 8/Ağustos, 36-39
- Belge, B.A. (1932e). "Cihan Buhranı Bitti mi?", *Kadro Dergisi*, S. 10/Ekim, 28-39
- BELGE, B.A. (1933). "Milli Kurtuluş İnkılâbının Cihanşümül Ehemmiyetini Anlayan Anlayana", *Kadro Dergisi*, S. 18/Haziran, 37-42
- BELGE, B.A. (1933a). "Milli Kurtuluş Davasını Tarih, Mikado'ya yahut Mussolini'ye Vermemiştir", *Kadro Dergisi*, S.24/Aralık, 42-46
- CARETTO, G. (1985) "1930'larda Kemalizm-Faşizm-Komünizm Üzerine Polemikler, I-II", *Tarih ve Toplum*, Sayı:17-18.
- ÇETİN, T., & Oğuz, F. (2011). *The Political Economy of Regulation in Turkey*, New York: Springer.
- DAVİSON, A. & PARLA, T., (2004). *Corporatist Ideology in Kemalist Turkey: Progress or Order?*, New York: Syracuse University Press.
- Demirci, F. (2006). Kadro Hareketi ve Kadrocular, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 35-53.
- DURSUN, Ç. (2002). İdeoloji ve Özne: Türk İslam Sentezi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERTAN, T. F. (1994) *Kadrocular ve Kadro Hareketi*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi
- GÜNEŞ, B.S. (2010). Kadro Hareketi: III. Yol Söylemleri; Ulusçu Sol Yaklaşım, *Yurt ve Dünya Dergisi*, S.1, 33-46.,
- HARRİS, G. (2002). "The Communists and The Kadro Movement Shaping ideology in Atatürk's Turkey". İstanbul: The Isis Pres
- İNUĞUR, N. (1992). *Türk Basın Tarihi: 1919-1989*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Y.
- İLHAN, O.A. (2011). Cumhuriyet İdeolojisinin Oluşmasında Kadro Dergisi ve Kadro Hareketinin Rolü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAOŞMANOĞLU, Y.K. (1932). "Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, S.10/Ekim, 40-43
- KARAOŞMANOĞLU, Y.K. (1932a). "Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, S.11/Kasım, 38-40

- KARAOŞMANOĞLU, Y.K. (1932b). "Ankara, Moskova, Roma", *Kadro Dergisi*, S.12/Aralık, 33-35
- KARAÖMERLİOĞLU, M.A. (2001). "Bağımlılık Kuramı, Dünya Sistemi Teorisi ve Osmanlı/ Türkiye Çalışmaları", *Toplum ve Bilim*, Sayı: 91.
- KAZANCI, M. (2009). Özgün ve Yerli Bir Hareket Olarak Kadro ve İdeolojisi, *Journal of History School*, S.3, 41-58
- KURUÇ, B. (1987). *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ÖRMECİ, O. (2011). "The 'Kadro' Movement: an Intellectual Movement in The Early Republican Period (1932-1934)", *International Review of Turkish Studies*, 1(1), Spring 2011, 20-37
- ÖZDEMİR, H. (1986). *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı Yön Hareketi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- SEZGİN, Ö. (1978). Kadro Hareketi. Alpar, C. (der.). *Kadro Tıpkı Basım*, içinde. Ankara: AİTİA Y., 11-20
- TEKELİ, İ. ve S. İlkin. (2003). *Bir Cumhuriyet Öyküsü, Kadrocuları ve Kadro'yu Anlamak*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Y.
- TEKELİ, İ. ve S. İlkin. (2008). Kadro ve Kadrocuların Öyküsü, T. Bora ve M. Gültekin (ed.). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt8: Sol*, içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 600-619
- TÖKİN, İ.H. (1932). "Türkiye'de Derebeylik Rejimi (2)", *Kadro Dergisi*, S.8/Ağustos, 30-35
- TÖKİN, İ.H. (1932a). "Dünya Buhranı Ne Halde?", *Kadro Dergisi*, S.1/Ocak, 17-20
- TÖKİN, İ.H. (1932b). "Türkiye'de Millî Sermaye Hareketi", *Kadro Dergisi*, S.10/Ekim, 20-25
- TÖR, V. N. (1932c). "Sınıflaşmak ve İktisat Siyaseti", *Kadro Dergisi*, S.11/Kasım, 17-21
- TÖKİN, İ.H. (1933). "Milli Kurtuluş Devletçiliği", *Kadro Dergisi*, S.19/Temmuz, 23-31
- TÖKİN, İ.H. (1933a). "Türk Devletçiliği İhtibas Devletçiliği Değildir", *Kadro Dergisi*, S.17/Mayıs, 16-21
- TÖKİN, İ.H.(1934). "Garpta Sermaye Terakümünde Müstemlekelerin Rolü?", *Kadro Dergisi*, S.32/Ağustos, 17-21
- TÖR, V. N. (1932). "Müstemleke İktisadiyatından Millet İktisadiyatına", *Kadro Dergisi*, S.1/Ocak, 8-11
- TÖR, V. N. (1932a). "Müstemleke İktisadiyatından Millet İktisadiyatına (2)", *Kadro Dergisi*, S.2/Şubat, 9-14

TÖR, V. N. (1933). "Devletin Yapıcılık ve İdarecilik Kudretine İnanmak Gerekir", *Kadro Dergisi*, S.15/Mart, 13-19

TÖR, V. N. (1933a). "İktisatta İhtilal", *Kadro Dergisi*, S.22/Ekim,

TÖR, V. N. (1934). "Kazançlı İstihsal Seferberliği", *Kadro Dergisi*, S.29/Mayıs, 15-18

TUNÇAY, M. (1978). *Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1935)*, Ankara: Bilgi Yayınevi,

TÜRKEŞ, M. (1999). *Kadro Hareketi, Ulusçu Sol Bir Akım*, Ankara: İmge Kitabevi.

TÜRKEŞ, M. (1998). "The Ideology of the Kadro Movement: a Patriotic Leftist Movement in Turkey", *Middle Eastern Studies*, 34(4), 92-119.

YANARDAĞ, M. (2008). *Kadro Hareketi, Ulusçu Sol Bir Akım*, İstanbul: Destek Yayınları